

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SVĚT PO PÁDU ŽELEZNÉ OPONY

ÚKOL 1: *Rozpad komunistického bloku přinesl konec éry dvou supervelmocí – USA a SSSR. Můžeme i v současnosti považovat některé země za supervelmoci? Z jakých důvodů byste označili určitou zemi za velmoc?*

země	silné stránky

Rozpad Sovětského svazu a související konflikty

Reformy 1989

- květen 1989 nový parlament – členy i představitelé disentu, opozice (Andrej Sacharov – výzva k jasné reformě, tržnímu hospodářství, ne polovičaté perestrojce)
- zastavení pomoci režimům v Latinské Americe
- stažení vojsk z Afghánistánu
- každá ze svazových republik má svůj parlament a prezidenta (Rusko – **Boris Jelcin**) – odstředivé tendence zejména v Pobaltí
- x rostoucí hospodářské potíže, stávkový, konflikty národností

→ **Gorbačov populární v zahraničí, ale doma obviňován z rostoucích problémů, ztráty vlivu Sovětského svazu, opozice jak demokratická, tak komunistické tvrdé jádro**

Pokus o převrat a rozpad SSSR

- Gorbačov se snaží udržet jednotu SSSR – 1990 zavádí prezidentský systém – vládne ne jako generální tajemník KSSS, ale prezident Sovětského svazu
- protiruské nálady zejména v Pobaltí
- 1990 první volby s účastí více stran – v Pobaltí vítězí nacionalisté – 1991 vyhlášení nezávislosti
- Ruská federace – prezident Boris Jelcin (udělal kariéru v KSSS, 1987 vyloučen Gorbačovem z Politbyra)
  - 1990 požadavek osamostatnění hospodářství, nezávislé na SSSR – v podstatě útok na Gorbačova
  - Jelcin populární – vystoupil z KSSS – útočí na její vládu
- Gorbačov se zalekl – snaha zabránit rozpadu SSSR – příklon ke konzervativcům v KSSS
- srpen 1991 pokus o převrat konzervativců – Janajev, Ligačev
  - Gorbačov – domácí vězení na Krymu (byl tam v té době na dovolené)
  - konzervativci vyhlásují, že Gorbačov je nemocný – přebírají vládu
  - demonstrace proti puči, konzervativcům – zejména Moskva – Boris Jelcin se staví do čela protestů
  - armáda přesvědčena Jelcinem a demonstracemi, aby se přidala na stranu reformátorů – Jelcin jede na tanku – demonstranti obsadí „Bílý dům“ – parlament, aby pučisté nemohli zaútočit
  - puč potlačen
  - KSSS zakázána

- 1991 nezávislost Pobaltských republik uznána
- prosinec 1991 – Ukrajina referendum – 90% za nezávislost
- 1991 prosinec vyhlášení rozpadu SSSR (Bělověžské dohody Ruska, Ukrajiny a Běloruska ruší svazovou smlouvu z roku 1922)
- vznik SNS – Společenství nezávislých států (všechny bývalé svazové republiky kromě Estonska, Lotyšska, Litvy a Gruzie)
- 25.12. 1991 Gorbačov rezignoval na funkci prezidenta SSSR – Nejvyšší sovět se rozpustil
- Rusko přebralo roli SSSR v OSN – Rada bezpečnosti

Náhorní Karabach

- **1923 Náhorní Karabach** (původně součást Arménie) spadl pod správu Azerbajdžánu jako **autonomní oblast**
- 1988 v rámci **Glasnosti** arménská delegace v Moskvě protest proti Azerbajdžánské kontrole Náhorního Karabachu a Nakičevanu
- 1988 etnické násilí v Azerbajdžánu, stovky mrtvých – zásah Rudé armády
- 7.12.1988 ničivé zemětřesení v Arménii, Azerbajdžán rovněž postižen, ale cítil se ignorován
- leden 1989 Moskva přebrala správu Náhorního Karabachu
- Azerbajdžán protestuje – etnické násilí, polovojenské oddíly
- 1991 rozpad SSSR, nezávislost Arménie a Azerbajdžánu spor o Náhorní Karabach pokračuje
- květen 1991 Azerbajdžán útok na Karabach, začátek války
- prosinec 1991 Náhorní Karabach referendum – 99% za nezávislost – vyhlášena **Republika Náhorní Karabach** – nikým oficiálně neuznána
- 1993 Arménská ofenzíva, obsazení území mezi Arménií a Karabachem
- 1994 příměří

Čečensko

- v průběhu 19. století bylo Čečensko a Ingušsko připojeno k Rusku
- 1936 vytvořena Čečeno-Ingušská ASSR v rámci RSFSR
- za 2. světové války byla republika krátkodobě okupována Německem, po osvobození byl zrušen autonomní republikový statut a obyvatelstvo bylo násilně vysídlováno do Střední Asie
- 1957 byl obnoven autonomní statut a obyvatelstvu povolen návrat
- 1990 deklarace o nezávislosti (prezident **Džochar Dudajev**)
- 1991 **Čečenská republika Ičkerie** x Rusko opakované pokusy o ovládnutí území
- 1993 pro neshody rozpuštěn parlament – prezidentská vláda (Dudajev) s pomocí ozbrojenců (**Šamil Basajev**)
- 1994 Rusko se pokusilo získat kontrolu nad oblastí podporou opozice v zemi

První rusko-čečenská válka 1994-1996

- 1994-95 vojenský zásah Ruska, dobytí hlavního města Groznyj (únor 1995)
- Čečeni přešli k taktice **partyzánské války** a teroristickým útokům mimo území Čečenska
- červen 1995 teroristický útok **Š. Basajeva** na nemocnici v **Bud'onovsku**
- duben 1996 zabit D. Dudajev
- srpen 1996 Čečenci dobyli zpět Groznyj, příměří na 5 let

Druhá nezávislost 1996-1999

- prezidentem zvolen Aslan Maschadov, 1999 premiérem Šamil Basajev
- chaos, únosy, černá ekonomika – Čečeni obviňují ruskou tajnou službu FSB z únosů a vražd zahraničních novinářů, Rusko obviňuje Čečensko z bombových útoků

Druhá rusko-čečenská válka 1999- ?

- září 1999 ruský útok, leden 2000 dobyt Groznyj – Rusko oznamuje vítězství
- 2002 Rusko oznamuje ukončení vojenských akcí
- 2003 nová ústava – Čečensko integrální součástí Ruska, prezident Achmad Kadyrov (zabit 2004)
- partyzánská válka a teroristické útoky pokračují (říjen 2002 Moskva, divadlo Dubrovka, září 2004 Beslan, Severní Osetie, útok na školu)
- 2005 zabit Aslan Maschadov

Gruzie

- 1864 anexe Gruzie carským Ruskem
- 1921 okupována Rudou armádou, stala se svazovou republikou s autonomními oblastmi Jižní Osetie, Abcházie a Adžárie
- 1991 vyhlášení nezávislosti – prezident Zviad Gamsachurdia (nacionalista, demagog s totalitními sklony)
- prosinec 1991 převrat – občanská válka 1992-1995, 1992 Eduard Ševarnadze se přidává k vůdcům převratu
- 1995 Eduard Ševarnadze prezidentem
- Jižní Osetie a Abcházie získaly s pomocí Ruska de facto nezávislost na Gruzii, Gruzínci vyháněni
- 2003 Růžová revoluce – svržen Ševarnadze
- 2004 prezidentem zvolen Michail Saakašvili, buduje silný prezidentský systém, omezování svobody slova, manipulace s volebními komisemi, ovládl Adžárii
- 2006, 2007 demonstrace za odstoupení Saakašviliho – 2007 odstoupil, ale 2008 opět zvolen, opozice však považuje volby za zmanipulované
- srpen 2008 válka s Ruskem o Jižní Osetii během OH v Pekingu
- Rusko uznává nezávislost Jižní Osetie a Abcházie

Ukrajina

- 1.12. 1991 referendum – 90% pro nezávislost, Leonid Kravčuk zvolen prezidentem
- 1996 – 2004 prezident **Leonid Kučma**, soustředil většinu moci ve svých rukou, korupce, zpronevěry, omezování svobody slova
- 2004 prezidentské volby – zvolen **Viktor Janukovič**, ale manipulace s hlasy spustila **Oranžovou revoluci** vedenou **Viktorem Juščenkem**, který byl poté zvolen prezidentem, a **Júlií Tymošenkovou**
- Po této revoluci země dál zůstává rozdělena na příznivce prozápadních – oranžových – politiků na západě a proruských – modrých- na východě
- 2006 Janukovič se stal premiérem
- 2006 a 2009 spory s Ruskem kvůli ceně zemního plynu pro Ukrajinu – **Rusko zastavilo veškeré dodávky plynu na Ukrajinu, což vedlo k nedostatku plynu v mnoha evropských zemích**
- 2010 prezidentské volby, zvolen Janukovič

ÚLOHA 2: Prohlédněte si tvář Viktora Juščenka před a po pokusu o jeho otrávení krátce před prezidentskými volbami 2004. Kdo mohl mít zájem na jeho odstranění?

Války v Perském zálivu

První válka v zálivu 1990-1991

- jaro 1990 spory o Irácký zbrojní program, pašování prostředků pro výrobu zbraní hromadného ničení
- 2.8. 1990 Irák okupoval Kuvajt a rozmístil vojska na hranici se Saudskou Arábií
- 2.8. 1990 rezoluce 660 RB OSN odsoudila okupaci a požadovala stažení vojsk
- 10.8. 1990 státy Arabské ligy odhlasovaly vojenskou pomoc Kuvajtu proti Iráku (proti Iráku, OOP a Libye)
- 29.11. 1990 RB OSN rezoluce umožňující vojenský zásah pokud Saddám nevyklidí Kuvajt do 15.1. 1991
- 17.1. 1991 začátek operace Pouštní bouře
- 18.1. a 19.1. Irák ostřeloval Izrael raketami SCUD
- 24.2. 1991 začátek pozemní operace a prohlášení G. Bushe o rozšíření cílů války o svržení Saddáma Hussejna
- 3.3. permanentní příměří, Irák přistoupil na požadavky OSN
- 11.4. 1991 Irák souhlasil s rezolucí RB OSN požadující likvidaci veškerých iráckých jaderných, biologických a chemických zbraní

Druhá válka v zálivu 2003

- 1993, 1994 nálety na irácké cíle kvůli nedodržování dohod o likvidaci zbraní hromadného ničení
- 1998 Irák vyhostil inspektory OSN pátrající po zbraních hromadného ničení
- leden 2002 **G. Bush** řeč o "**Ose zla**" Irák, Irán, Severní Korea
- 20.9. 2002 "**Bushova doktrína**" preventivní jednostranné útoky USA na státy představující hrozbu americké bezpečnosti
- 8.11. 2002 RB OSN rezoluce 1441, ultimátum Iráku na podání informací o dodržení rezoluce z roku 1991
- 17.3. G. Bush ultimátum Saddámovi, 48 hodin na opuštění Iráku, jinak bude válka
- 19.3. 2003 dvě hodiny po vypršení ultimáta USA zahájily bombardování Iráku
- 9.4. oznámeno ovládnutí Bagdádu
- léto 2004 předání Iráku irácké civilní správy
- volby, parlament, soud se Saddámem
- násilí pokračuje, sebevražedné atentáty, boje mezi Šííty a Sunity
- prosinec 2006 poprava Saddáma, natočena na mobilní telefon, zveřejněna
- prosinec 2011 stažení amerických vojsk z Iráku

Rozpad Jugoslávie

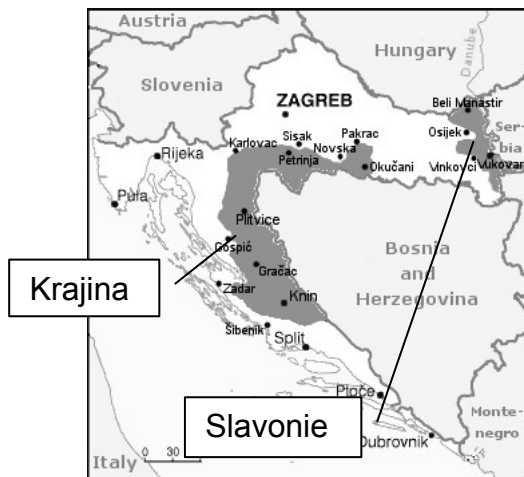
Problémy 1980-1991

- Tito se snažil čelit rostoucímu nacionalismu, souvisejícímu s hospodářskými problémy novou ústavou
- 1974 nová ústava
  - federalizace Jugoslávie, 6 republik (Slovensko, Chorvatsko, Srbsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Makedonie) + 2 oblasti s rozsáhlou autonomií (Kosovo a Vojvodina)
  - prezidium, zástupci všech 8 oblastí
  - právo států vystoupit z federace pokud to ostatní odsouhlasí
- zejména Srbové nespokojeni – Kosovo i Vojvodinu považují za své území, nepovažují Černou Horu za samostatný stát
- 1980 umřel J.B. Tito
- 1986 **Srbská akademie věd** požadavek omezení autonomie Vojvodiny a Kosova, důvod – omezuje Srbům možnosti řídit stát
- 1987 Srbové v Kosovu protestovali proti omezování svých práv kosovskými Albánci.
- **Slobodan Milošević** se zastal Srbů v Kosovu – porušil zásadu nepodporovat nacionalismus, ovládá komunistickou stranu Srbska
- 1989 Milošević prezidentem Srbska – omezení autonomie Vojvodiny a Kosova, dosazení svých lidí do předsednictva Černé Hory = Srbsko ovládá polovinu prezidia Jugoslávie
- 1989 – 600 let výročí bitvy **Kosovo**, Milošević projev za centralizaci, povznesení Srbska, zájmy Srbů v jiných svazových republikách
- 1990 svobodné volby – vítězí nacionalisté
- prosinec 1990 Slovensko referendum – 88% za nezávislost
- referendum Chorvatsko – za nezávislost x Srbové bojkotují

Rozpad a války

- **25.6. 1991 Slovinsko a Chorvatsko vyhlásily nezávislost**
- desetidenní **válka ve Slovinsku** 26.6. - 6.7. 1991
- 9.7. 1991 **konference v Brioni**
  - setkání zástupců Slovinska, Chorvatska a Jugoslávie pod patronací EU
  - konec války ve Slovinsku
  - nezávislost odložena o tři měsíce

- **Válka v Chorvatsku znovu začíná 1991-1995**
  - Srbové vyhlásili Srbskou republiku Krajina
  - 27.11. 1991 rezoluce RB OSN – mírové jednotky do Jugoslávie od února 1992 UNPROFOR
  - etnické čistky pokračovaly
  - 1992 Vanceho plán 4 „bezpečné zóny“ (Krajina) pod ochranou UNPROFOR
  - 1995 Chorvati Operace Blesk a Bouře obsazili Krajina a Západní Slavonie
  - 200 000 Srbů prchá do Srbska
  - zůstává pouze cca 4000 Srbů
- září 1991 Makedonie vyhlásuje nezávislost – bez války
- 9.1. 1992 Srbové v Bosně vyhlásili Republiku Srbskou

- Bosna referendum (bez účasti Srbů z Republiky Srbské) 98% za nezávislost
- 5.4. 1992 vyhlášení nezávislosti **Bosny – 1992-1995 válka**
  - 1992-1995 Srbové x Bosňáci, Chorvati
  - 1993-1994 Chorvati x Bosňáci
  - červen 1992 UNPROFOR – letiště Sarajevo, poté po celé Bosně x neschopný zabránit etnickým čistkám
  - Sarajevo 44 měsíců obleženo vojsky Republiky Srbské (déle než Leningrad)
  - 1994 mír mezi Chorvaty a Bosňáky - federace Bosna a Hercegovina
  - červenec 1995 masakr v Srebrenici (8 000 Bosňáků)
  - září 1995 letecké zásahy NATO proti armádám Republiky Srbské
  - 21.11. 1995 Daytonská dohoda – 14.12. 1995 mír v Paříži – **konec války v Bosně a Chorvatsku**
  - současná politika – rozdělení do 10 kantonů
  - vede předsednictvo – 3 prezidenti (Bosňák, Chorvat, Srb) střídají se po 8 měsících

- 1996 Kosovo – Kosovská osvobozená armáda (UcK) za nezávislost, boje v Kosovu, které vedou až k válce 1999

- 1997 Milošević končí druhé prezidentské období v Srbsku – stal se prezidentem Jugoslávské federace (s Černou Horou) 1997-2000

- **1999 válka NATO x Jugoslávie**

- Srbové vyhánějí kosovské Albánce – cca 1 000 000 uprchlíků
- březen-červen bombardování Jugoslávie
- obsazení Kosova – jednotky KFOR – rozdělení zón
- vyhánění Srbů – opačná etnická čistka

- 2000 pád Miloševiče, 2001 předán do Haagu, 2006 zemřel v Haagu

- 2003 konfederace Srbsko a Černá Hora

- 2004 násilí v Kosovu – útoky proti Srbům, které musí chránit KFOR

- 2006 referendum v Černé Hoře o nezávislost – 55,5% pro

- 3.6. 2006 nezávislost Černé Hory

- 17.2. 2008 Kosovo vyhlásuje jednostranně nezávislost, Srbsko odmítá x USA a další uznávají

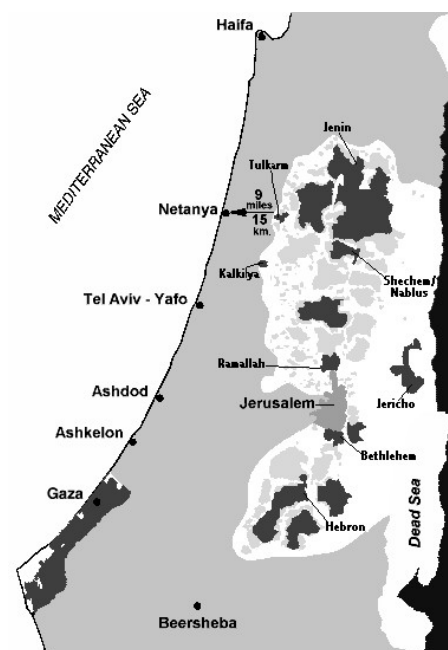
Izrael a Palestina

Jednání Izrael – OOP

- Izraelci budují osady na okupovaných územích - Západní břeh Jordánu, Gaza
- Palestinci odpor – od 1987 první **Intifáda** – povstání, násilnosti, kamenování izraelských vojáků, demonstrace organizované OOP, Hamasem a organizací Islámský džihád
- 1992 vítězství Strany práce – Jicchak Rabin
- zastavení budování židovských osad
- legalizace OOP a jednání s OOP
- 13.9. 1993 **mírová dohoda Oslo Rabin – Arafat**, ustavení částečné samosprávy v pásnu Gazy a oblasti Jericha (oba dostali Nobelovu cenu za mír)
- 1995 Rabin zavražděn židovským radikálem
- 1996 volby – vítězí Likud, konec mírového procesu

Nejnovější události

- 2000 Camp David – jednání Clinton, Ehud Barak, Jásir Arafat – bez většího úspěchu, jen dohoda o pokračování mírového procesu
- 2000 Ariel Šaron návštěva Chrámové hory – začátek druhé Intifády Al-Aksá
- mnoho sebevražedných atentátů – blokáda palestinských území
- 2001 volby – vyhrává Ariel Šaron (Likud), tvrdá linie vůči teroristům
- 2001 začátek budování „**bezpečnostní bariéry**“, (Separation Wall) zdi oddělující Palestinu
- 2003 Šaron podepisuje plán USA Cestovní mapa – podle ní by měl být Palestinský stát vyhlášen 2005 a Izrael uznal právo na jeho existenci
- násilnosti, útoky však neustávají, Arafat opětovně obklíčen v Ramalláhu, sídlo samosprávy
- 2004 smrt Arafata, nový prezident Mahmúd Abbás
- 2005 Izrael se stahuje z Gazy (8500 osadníků) protesty radikálních Židů
- 2005 Šaron a Abbás příměří a plán na palestinskou správu pěti měst na Západním břehu Jordánu
- leden 2006 Šaron mrtvice – nový premiér Ehud Olmert (Kadima – strana založená Šaronem)
- leden 2006 vítězství Hamásu ve volbách – konec jednání o nezávislosti, konec podpory EU a USA pro Palestinskou samosprávu
- spory a boje Hamás proti Fatahu
- 2006 Izrael vpád do Gazy, ostřelování Libanonu a okupace jihu země kvůli únosům izraelských vojáků a nepřestávajícím raketovým útokům z Libanonu (Hizballáh)
- 7.-15. červen 2007 Hamás přebírá kontrolu nad Gazou, policie pod kontrolou Fatahu vytlačena
- Premiér Ismail Haniya (Hamas) odvolán prezidentem Abbásem (Fatah) a nahrazen prozápadním Salamem Fayyadem x Hamás ignoruje

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Fatah

- založen Jásirem Arafatem 1958 v Kuvajtu
- cíl: nezávislost Palestiny a vytvoření palestinského státu
- 60. a 70tá léta partyzánská válka, teroristické útoky, nejprve ze Syrie
- 80 a 90 léta politická jednání s Izraelem

Hamás

- vznik po začátku první intifády 1987
- neuznává existenci Izraele
- teroristické sebevražedné útoky
- 2004 vznik politického křídla
- 2006 vítězství ve volbách v Gaze

Hizballáh

- vznik 1982 v jižním Libanonu – libanonské šíitské hnutí
- napojeno na Irán – cíl Islámská republika v Libanonu a útoky na Izrael
- 1983 teroristický útok na kasárna US námořní pěchoty v Bejrútu – 241 mrtvých
- 1992 politické křídlo, účast ve volbách
- od 2005 ve vládní koalici v Libanonu

Islámský džihád

- radikální skupiny působící v Palestině, Egyptě, Jemenu, Turecku...
- vznik po Islámské revoluci v Íránu 1979
- 1981 vražda egyptského prezidenta Sadata kvůli podpisu mírové smlouvy s Izraelem
- palestinské křídlo má cíl zničit Izrael
- sebevražedné útoky, terorismus

Válka proti terorismu – Al-Kajda a Afghánistán

- od poloviny 90. let Taliban povolil vznik výcvikových táborů Al-Kajdy na svém území
- OSN kvůli tomu sankce x finanční podpora Talibanu od Usámy Bin Ládina, Pákistánu a Saudské Arábie
- 1993 první útok na WTC v New Yorku (odpálení dodávky v suterénu jedné z budov)
- 1998 Al-kajda útoky na US velvyslanectví v Nairobi a Dar Es Salamu
- 1998 US raketové útoky na základny Al-Kajdy v Afghánistánu
- 9.9. 2001 zavražděn velitel Severní aliance Ahmed Šáh Massoud (zřejmě al-Kajdou)
- 11.9. 2001 útoky na WTC NY
- 7.10. 2001 US zahajují invazi v Afghánistánu
- 13.11. 2001 vojska Severní aliance obsazují Kábul
- 22.12. 2001 Hamid Charzai zvolen předsedou prozatímní vlády
- 2002 schůze Velké Džirgy - volí Charzaiho prezidentem
- leden 2004 přijata ústava - prezidentský systém + dvoukomorový parlament
- říjen 2004 Hamid Charzai zvolen prezidentem v přímé volbě
- říjen 2005 volby do parlamentu
- občanská válka s Talibanem stále pokračuje, obzvlášť na jihu země
- 11.3. 2004 útoky na příměstské vlaky v Madridu
- 7.7. 2005 útoky na hromadnou dopravu v Londýně
- 2009 Taliban nabývá na síle v Pákistánu, zvláště u hranic s Afghánistánem